

58-130

BIBLIOTEKA DZIEDZICTWA

Nakład: 3000 szt.
bezpłatne

Nieregularnik: nr 1 – 2019

| Przekrój działalności projektu z lat 2017-2019 |

Zaczęło się od Skrzynki poczty historycznej w Żarowie

W styczniu 2017 roku powstała jedyna w Polsce instalacja, która umożliwiła mieszkańcom Żarowa włączenie się w budowę świadomości kulturowej i historycznej regionu 58-130. Tradycyjna bryła pocztowa, została odświeżona, pomalowana na brązowo i oklejona komunikatami, które jednoznacznie informują przypadkowych przechodniów, że nie jest to skrzynka na tradycyjne listy, a „Skrzynka poczty historycznej”.

Niecodzienne narzędzie będące łącznikiem pomiędzy naszymi organizacjami, a społecznością Żarowa i okolic, zostało zainstalowane na elewacji dawnego kina „Świt”, późniejszego Żarowskiego Ośrodka Kultury i Żarowskiej Izby Historycznej, przy ul. Armii Krajowej 40.

Za pośrednictwem autorskiej skrzynki jej pomysłodawcy: Fundacja Inicjatywa B oraz Stowarzyszenie Labiryntarium.pl, otrzymali do chwili obecnej 17 „wrzutek”, które po analizie i publikacji cyfrowej na stronie Biblioteki Dziedzictwa, można oglądać na Żarowskim Regale pamięci. Wśród przekazanych archiwaliów możemy wyróżnić: pocztówki przedwojenne oraz te z lat 90-tych XX wieku, fotografie, różne dokumenty, monety i banknoty z okresu PRL-u, wspomnienia, a nawet kronikę.

Potencjalnie każdy temat jest dla nas interesujący. Pamiętki i archiwalia, które zmieszczą się w okienku wrzutowym mogą dot. różnych tematów związanych bezpośrednio z Gminą Żarów. Szczególnie interesuje nas: działalność lokalnych fabryk i zakładów, życie codzienne miasta, wydarzenia i uroczystości, sfera handlowa i tkanka miejska. Tematy te, możemy z powodzeniem zgłębiać w oparciu

o gazety, ulotki, broszury, listy, dokumenty, mapy, pocztówki oraz fotografie, które często zalegają w Państwach szufladach. I tutaj apel: dzielcie się swoimi skarbami z kolejnymi pokoleniami!

Na szczególną uwagę zasługują ostatni dokument znalezione w Skrzynce poczty historycznej, który udowodnia że tego typu aktywność mieszkańców naszego miasta jest wartościowa. 27 sierpnia 2019 roku za pośrednictwem poczty historycznej, otrzymaliśmy fotografię przedstawiającą kolejarzy na tle żarowskiej stacji z 1945 roku. Tuż powojenny widok na budynek dworca, ukazuje nam symbol z nazwą miejscowości: są to ŻARY! Niewiarygodne prawda?

Każdy materiał, który trafia do Skrzynki poczty historycznej staramy się opisywać w miarę swoich możliwości

oraz udostępnić w internecie m.in.: w celu identyfikacji jego „bohaterów”. Tym razem w pracy wyręczyła nas Pani Emilia Wiśniowska, która wrzucając fotografię do skrzynki, w dotychczasowej wiadomości napisała: „od lewej stoją Jan Wojciechowski (ojciec Pani Emilii), pan Niewada (drugi z lewej, zmarł w 2019 roku) oraz pan Drańka (w środku).”

Po sukcesach żarowskiej poczty historycznej, organizatorzy zaprosili do współpracy przy projekcie okoliczne gminy: Mietków i Sobótkę, w których to powstały brązowe odpowiedniki oryginału obsługiwane przez Ślezański Ośrodek Kultury oraz Gminny Ośrodek Kultury w Mietkowie.

! TOMASZ NY CZ,
PREZES FUNDACJI INICJATYWA B

Regał pamięci w liczbach

Od 2017 roku do momentu wydania niniejszej gazety, dzięki pomocy i zaangażowaniu mieszkańców Gminy Żarów (i nie tylko) na Regał pamięci trafiło ponad 1000 cennych dla regionu archiwaliów, a wśród nich: gazety/reklamy, mapy/dokumenty, fotografie/pocztówki, wspomnienia/listy, dyplomy/afisze, książki, kolekcja filatelistyczne etc.

Skutkiem nieustającej kampanii społecznej jest: 116 zakupów na łączną kwotę: **9766,00 zł**, 79 archiwaliów przekazanych bezpłatnie oraz 17 wrzutów do Skrzynki poczty historycznej oraz 15 zorganizowanych spotkań przy Regale pamięci. Wszystkie pozyskane materiały historyczne można oglądać w siedzibie Biblioteki Publicznej w Żarowie, w godzinach funkcjonowania jednostki.

W NUMERZE:

• Baggerloch, czyli historia
żarowskiego stawu
• str. 4

• Wnętrze dawnego Marienhaus na
• starej pocztówce
• str. 6

• Plenerowa wystawa fotografii
• miejskich Żarowa za nami!
• str. 8

OD REDAKCJI

Słowo wstępu

„Mamy coś czym możemy się chwalić, ponieważ jest to jedyny tego typu projekt w Polsce.

Uruchamiając projekt ze Stowarzyszeniem Labiryntarium.pl nie spójrzcie, że rozroście się on do takich rozmiarów i zyska ogromne zaufanie społeczne wśród mieszkańców naszego miasta. Udało się! Mamy coś czym możemy się chwalić, ponieważ jest to jedyny tego typu projekt w Polsce.

Niniejsza gazeta to pewnego rodzaju podsumowanie działań projektowych Biblioteki dziedzictwa kulturowego i historycznego Gminy Żarów, która powstała w 2017 roku dzięki Zarowskiemu organizmowi porządkowemu: Fundacji Inicjatywa B oraz Stowarzyszeniu Labiryntarium.pl.

Projekt rozwijany w oparciu o dwie instalacje: Skrzynkę poczty historycznej i Regał pamięci we współpracy z Biblioteką Publiczną w Żarowie oraz dzięki pomocy mieszkańców naszej gminy zgłębia wiedzę na temat historii regionu 58-130.

Organizatorzy projektu przekładają na Państwa ręce nieregularni, który zawiera opis wybranych eksponatów Regatu pamięci, zestawienie działań Inicjatywa B oraz Labiryntarium.pl w kontekście otrzymanych dotacji, kilka tematycznych artykułów i innych ciekawych dla pasjonatów lokalnej historii zagadnień.

Pierwsze wydanie gazety ma na celu zbliżenie do nas najmniejszych mieszkańców Biblioteki dziedzictwa w okresie 2017-2019.

!TOMASZ NYCCZ
PREZES FUNDACJI INICJATYWA B

FOTO: TOMASZ NYCCZ

RELACJE

Digitalizacja dokumentów dla dzieci i młodzieży

Warsztaty z digitalizacji dokumentów historycznych (dofinansowane przez Muzeum Historii Polski) oraz warsztaty z ucyfrowienie dokumentów za pomocą metod alternatywnych (dofinansowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa) składały się z autorskiego programu, w ramach którego organizatorzy Biblioteki dziedzictwa przybliżyli istotę utrwalania dokumentów i eksponatów za pomocą metod cyfrowych. Podczas kilkugodzinnych spotkań, w których wzięło udział ok. 50 uczniów (podzielonych na cztery grupy) przybliżono tajniki i zagadnienia dot.: bit-mapy oraz grafiki wektorowej, DPI oraz PPI. Omówiono rodzaje skanerów; ich konserwację oraz użycie w praktyce. Podczas dyskusji otwartej z uczestnikami pojawiły się tematy związane z oświetleniem, formatów archiwalnych i prezentacyjnych.

Po części teoretycznej uczestnicy warsztatów przystąpili do pracy twórczej z dokumentami. Praktyka polegała na pracy indywidualnej i grupowej z wykorzystaniem: skanerów płaskich, skanerów do klisz fotograficznych, du-

gopisów skanujących, namiotów bezcieniowych, gimbalów, smartfonów oraz stanowiska strictly służącego do ucyfrowienia dokumentów.

Zajęcia zakończyły się rozdaniem certyfikatów świadczących o ukończeniu szkolenia teoretyczno-praktycznego. Chcesz zorganizować w szkole warsztaty z digitalizacji? Skontaktuj się z Fundacją Inicjatywa B pisząc na adres: kontakt@inicjatywa.b

FOTO: TOMASZ NYCCZ

RELACJE

Spotkania przy Regale pamięci

„Mobilne muzeum historii Gminy Żarów w Twojej bibliotece

Po powstaniu Biblioteki dziedzictwa, pojawił się problem sposobu archiwizowania pozyskanych na aukcjach internetowych oraz giełdach staroci, unikatowych dokumentów. Chcąc animować projekt Fundacja Inicjatywa B oraz Stowarzyszenie Labiryntarium.pl, stworzyli autorski koncept budowy regału, którego wykonanie podjęła się świdnicka firma: Bravilla Meble. Po złożeniu w całość wszystkich komponentów, mebel stworzony z płyty OSB pojechał do Agencji Reklamowej Geospac na tematyczne oklejanie. Tak oto, w wielkim skrócie powstał REGAT, którego głównym zadaniem jest zachowanie pamięci o Gminie Żarów i ochrona lokalnego dziedzictwa.

Od stycznia 2017 roku dzięki uprzejmości Biblioteki Publicznej w Żarowie, będącej głównym partnerem organizacyjnym projektu, Regał pamięci stoi w zarowski czytelni. Mobilne muzeum regionu 58-130, posiada specjalizowane szuflady, do których po analizie, stworzeniu opisów i digitalizacji trafiają unikatowe, często ponad 100-letnie archiwalia. Regał przygotowany jest do przechowywania: gazet, reklam, map, dokumentów, fotografii,

pocztówek, wspomnień, różnej korespondencji, dyplomów, znaczków oraz innych materiałów.

Pozyskiwanie, ucyfrowienie, archiwizacja oraz dzielenie się zbiorami Biblioteki dziedzictwa na wolnej licencji: CC-BY-NC-SA 3.0 PL poprzez media społecznościowe i strony www, dopełniają cykliczne spotkania przy Regale pamięci odbywające się nieregularnie od marca 2017 roku w zarowskiej bibliotece.

Podczas 15 spotkań przy Regale pamięci pomysłowo instalacji pozyskiwali dokumenty od mieszkańców Żarów, rozmawiali na temat dostępnych już eksponatów oraz organizowali prelekcje tematyczne: „Spacerem po Żarowie”, „Spacerem po XIX wiecznym Żarowie”, „Wspamiętaj XX wiek”, których prelegentem był Zbigniew Malicki. Wyodróżnić warto czwarte spotkanie, w ramach którego wzięliśm udział w charytatywnym wydarzeniu, prezentując plenerowo zasoby Biblioteki dziedzictwa w Pożarzysku. Podczas 9 spotkań, odbyła się pierwsza publiczna prezentacja obrazu: „Silesia Verein Chemischer Fabriken” – interesująca panorama zakładu stworzona w 1942 roku

RELACJE

Gmina Żarów filmowana dronem

Już mitologiczny Ikar chciał wzbicie się w powietrze aby zobaczyć świat z innej perspektywy. Dziś nowoczesna technologia umożliwiła nam podobne loty za pomocą dronów, które z powodzeniem wykorzystywane są do realizacji nie tylko obrazów promocyjnych, ale także tych również posiadają wartość edukacyjną, ale także tych

Kilkuminutowe filmy pokazują detale oraz elementy architektoniczne zabytkowych kamienic, kościołów, ruin pałaców-zamków oraz parków znajdujących się w Żarowie i w okolicznych wsiach. Wykonanie zdjęć lotniczych miało na celu przybliżenie wybranych części budynków, do których nie ma możliwości dostępu z poziomu ziemi.

Zeskanuj kod i zobacz lokalne zabytki z lotu ptaka w formie krótkich filmów:

LAŻANY

ŻARÓW

WIERZBNIA

SIEDLMIOWICE

MROWINY

POŻARZYSKO

PRElekcje

W ramach dofinansowania przyznanego przez Muzeum Historii Polski w programie Patriotyzm Jutra, w sierpniu 2019 roku mogliśmy zorganizować trzy Prelekcje o lokalnej historii, które odbyły się na terenach wiejskich Gminy Żarów. Podczas każdego wydarzenia została przeprowadzona prelekcja historyczna na jeden z trzech tematów: Kościoły katolickie na terenie Gminy Żarów, Spacerem po Żarowie w oparciu o przedwojenne kartki pocztowe oraz Historia huty idy i Marii kJ Żarowa, które zostały omówione na podstawie autorskich prezentacji multimedialnych, ale także wybranych eksponatów z Zarowskiego Regatu pamięci. Prelekcje prowadzone przez Macieja Wabikę ze Stowarzyszenia Labiryntarium.pl oraz Zbigniewa Malickiego; lokalnego historyka autora wielu publikacji o historii Gminy Żarów, dopełniły wspomniane z mieszkańcami wioszek.

PRELEKCJE o lokalnej historii umożliwiły Fundacji Inicjatywa B oraz Stowarzyszeniu Labiryntarium.pl pozyskanie kilkadziesiąt wyjątkowych fotografii, które przedstawiają Żarów i okoliczne wioski z lat 50-80-tych XX wieku. Fotografie z rodzinnych albumów oraz kronik dostarczyły mieszkańcy regionu 58-130 do digitalizowania. Podczas trzech spotkań zostały wykonane kopie elektroniczne niniejszych dokumentów, które w przyszłości zostaną opublikowane w Cyfrowym Archiwum Ziemi Żarowskiej oraz na stronach projektu Biblioteki dziedzictwa.

!TOMASZ NYCCZ
PREZES FUNDACJI INICJATYWA B

KONTAKT:

Fundacja Inicjatywa B
ul. Armii Krajowej 7/1
58-130 Żarów
781 941 999
kontakt@inicjatywa.b
www.inicjatywa.b.pl
www.facebook.com/fundacjainicjatywa

Stowarzyszenie Labiryntarium.pl
ul. Stowiańska 19/1
58-130 Żarów
607 071 955
biuro@labiryntarium.pl
www.labiryntarium.pl
www.facebook.com/labiryntarium

Biblioteka dziedzictwa kulturowego i historycznego Gminy Żarów
Regal pamięci w Bibliotece Publicznej w Żarowie
ul. Piastowska 10
58-130 Żarów
www.bibliotekadziedzictwa.pl

REDAKCJA

Redakcja: Tomasz Nycz, Maciej Wabik
Skład gazety: Katarzyna Miela [www.behance.net/Simplikate]
Tłumaczenie dokumentów z języka niemieckiego: Zbigniew Malicki
Konsultacja: Zbigniew Malicki i Marek Wąsgowski
Partner projektu: Biblioteka Publiczna w Żarowie
Działania promocyjne: Agencja Reklamowa Geospac
Wydanie gazety dofinansowane ze środków: Muzeum Historii Polski w programie Patriotyzm Jutra

POMOŻECIE?

Szukamy archiwalów dot. Gminy Żarów, które pochodzą z okresu przedwojennego, powojennego, z lat 50-90-tych XX wieku i mogą dokumentować tradycję, historię oraz kulturę Naszego regionu.

Co możemy przekazać? Interesują nas fotografie zrealizowane w przestrzeni miasta, zdjęcia z minionych wydarzeń,

materiały dot. fabryk i zakładów żarowskich, życie gminy w okresie PRL-u, mapy, pocztówki, listy, gazety, a także indywidualne wspomnienia!

Chcesz pomóc? Udośćnij nam materiały do skanowania lub przekazaj je na Regal pamięci, informuj o osobach, zdarzeniach z przeszłości, weź udział w spotkaniach tematycznych oraz śledź informacje, które pojawiają się na Naszych stronach internetowych... Materiały możesz wrzucić także do Skrzynki poczty historycznej!

Słowo wstępne

” Oby w naszej małej ojczyźnie było jak najwięcej takich poszukiwaczy lokalnej tożsamości. Panowie, chapeau bas!

Kiedy w listopadzie 2016 roku Tomasz Nycz – prezes Fundacji Inicjatywa B, zwrócił się do biblioteki z zapytaniem, czy chciałaby zostać partnerem w projekcie pn. „Biblioteka dziedzictwa kulturowego i historycznego Gminy Żarów”, biblioteka oczywiście przytaknęła jego projektowi i złożyła swój akces. Bo kto – jak nie my? Idea ochrony lokalnego dziedzictwa to działanie, które jest bardzo bliskie naszej bibliotece. Od wielu lat gromadzimy dokumenty życia społecznego naszej gminy (popularne wśród bibliotekarzy dż-y). Są to różne druki ulotne, afisze, prospekty, plany, informatory, programy wyborcze, biuletyny itp. Wielokrotnie zwracając się do nas poszukujące lokalnej historii, czy też przedstawiające instytucji o udostępnienie materiałów przy okazji np. jubileuszy. Wiemy jak trudno pozyskać takie dokumenty, dlatego uważamy, że projekt fundacji oraz Stowarzyszenia „Labiryntarium.pl”, w którym aktywnie działa Maciej Wałik, jest trafny w dziesiątkę. Wyszukiwanie takich dokumentów na aukcjach krajowych i zagranicznych, czy tzw. pchlich targach, wymaga olbrzymiej determinacji i pozyskania sponsorów. Regał pamięci, który jest prawdziwą „wisienką na torcie” projektu, umożliwia uporządkowane i bezpiecznie przechowywanie pozyskanych dokumentów oraz udostępnianie ich zainteresowanym osobom. Co miesiąc nasze spotkania, które odbywają się przy regale, wzbogacane przez tematyczne prelekcje i prezentacje multimedialne, były prawdziwą gratką dla pasjonatów lokalnej historii. Oby w naszej małej ojczyźnie było jak najwięcej takich poszukiwaczy lokalnej tożsamości. Panowie, chapeau bas!

† STANISŁAW BIALICKI,
DYREKTOR BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ W ŻAROWIE

W

1892 r. firma „Kulmiz” GmbH zakupiła od Heinricha Müncha grunty pomiędzy Żarowem i Kalnem, na których znajdowały się pokłady węgla brunatnego. Pochodzący z Gościławia Münch, chłop i porucznik rezerwy, był mężem zmarłej w 1888 r. mieszkanki Kalna, Anny, z domu Franke. Zgodnie z zawartą umową, po jego śmierci w 1901 r. spółka przejęła cały majątek Müncha. Wkrótce potem rozpoczęło prace związane z wydobyciem węgla, które kosztowały setki tysięcy marek i nie przyniosły zadowalającego rezultatu. Wody gruntowe podchodziły tak wysoko i były tak silne, że pozyskiwanie węgla okazało się nieopłacalne. Na dodatek na początku stycznia 1905 r. w kopalni „Marie” doszło do katastrofy, w której zginęło pięciu górników. Trzeba jednak pamiętać, że spółka „Kulmiz” posiadała w sumie kilkadziesiąt pól górniczych. Łączne wydobycie węgla dochodziło do 100 tys. ton, a trzy szyby żarowskie: Marie, Käte i Rudolf stanowiły tylko niewielką część firmy.

Richard Klose, jeden z najstarszych mieszkańców Kalna wspominał: *na polu Müncho, od strony Żarowa, był wrógiel brunatny. Firma Kulmiza zaczęła tam wiercić. W krótkim czasie powstało kilka szybów, wybudowano fabrykę brykietu. Wydawało się, że wszystko idzie dobrze. Ale nie trwało to zbyt długo. Wkrótce w miejscu wydobycia pojawiły się ogromne ilości wody. Wiercono w innym miejscu, to samo. Pole wyglądało, jakby spadło na nie kilka bomb. Mówiono, że firma straciła 8 milionów marek. Na miejscu fabryki brykietu powstały zakłady młynarskie, a tam, gdzie był jeden z szybów, wodociąg. Firma „Kulmiz” sprzedała majątek pani Ricie von Waldenburg z Wierzbnej. Dół z wodą sięgał aż do obecnej ul. Polnej, tamtejsze domy były popękane. Obok dużego, istniejącego stawu, powstał drugi mniejszy i znacznie płytszy. Pomiędzy stawami wybudowano drogę (obecnie ul. Stanisława Wyspiańskiego). Wkrótce potem, po krytycznych artykułach w „Saarauser Anzeiger”, mniejszy staw, będący składowiskiem złomu, zużytych mebli i śmieciem, zasypano.*

Latem 1926 r., z inicjatywy władz i rady gminy, na terenie pokopalnianego stawu, pomiędzy obecnymi ulicami Słowińska (powstała dopiero w II połowie lat trzydziestych) i Stanisława Wyspiańskiego powstało kąpielisko, nazywane w miejscowym języku ludowym „Baggerloch” (wyrobisko, sztuczny staw). *Latem mieliśmy nasz uboższy Baggerloch, można przeczyć że wspomnianych byłych mieszkańców niemieckiego Żarowa. Teren kąpieliska był ogrodzony (po wojnie drewniany płot wykorzystano do ogrodzenia stadionu sportowego), obowiązywały bilety wstępu i stroje kąpielowe, zakazane było spożywanie alkoholu i palenie papierosów. Były przebieralnie i wypożyczalna łódki. Nad porządkiem czuwali pracownicy zatrudnieni przez Gminę. Kąpielisko było czynne w okresie letnim codziennie od godziny osiem rano do dwudziestej pierwszej z godziną przerwą od dwunastej do trzynastej.*

Freibad Saaraui i. Schl.

HISTORIA

Baggerloch, czyli historia żarowskiego stawu

O temperaturze wody i powietrza w różnych kategoriach wiekowych, a wyniki zawodów zamieszczone w „Saarauser Anzeiger”. Woda była tak ciepła, że inżynierowi kąpieliska byli jeszcze w listopadzie, wspominał po latach jeden z mieszkańców. Niedziela była jedynym dniem, w którym obiekt był powszechnie dostępny, w pozostałych dniach obowiązywał grafik, zgodnie z którym osobno kapali się kobiety i uczennice, oddzielnie mężczyźni. Po południu były zarezerwowane dla członków Towarzystwa Gimnastycznego. Na stawie wytyczono stumetrowy tor. W latach trzydziestych raz w roku organizowano mistrzostwa Żarowa w pływaniu (*rund um's Baggerloch, czyli do*

okoła stawu) w różnych kategoriach wiekowych, a wyniki zawodów zamieszczone w „Saarauser Anzeiger”. Nie obowiązywał już wspomniany grafik dotyczący korzystania z obiektu. Na terenie kąpieliska pojawiało się też „wesole miasteczko” z karuzelą i strzelnicą.

Część stawu „po drugiej stronie” była przeznaczona dla miejscowych wędkarzy. Wg jednego z byłych mieszkańców Żarowa, to właśnie wędkarze usypali w II połowie lat trzydziestych wyspę z tzw. domkiem weekendowym. Staw nie pełnił przed wojną funkcji przemysłowych w takiej skali, jak to miało miejsce po II wojnie światowej. Jedynie firma

„Okruna”, która powstała w pobliżu dopiero we wrześniu 1939 r., pobierała ze stawu wodę do plukania wstępnego ziemiaków. Interesująca jest relacja z posiedzenia Rady Gminy we wrześniu 1938 r. zamieszczona w „Saarauser Anzeiger”: *Ponieważ lustro wody w stawie stołe się obniża i nie ma już mowy o pływaniu, należy wykonać rurociąg doprowadzony z Załadowów Didiera (Szotownia) do stawu. Załadowy Didiera wyrażają zgodę na doprowadzenie rurociągu, natomiast sam rurociąg wykona firma rodzinny Hauke z Łaźan. Koszty wynoszące ok. 1500 marek poniesie Gmina.*

Kolo wędkarskie powstało dopiero w 1935 r. Jego założycielem był kupiec Martin Zyber. O działalności Kola pisał w 1937 r. „Saarauser Anzeiger”: *Nosi wędkarze zarobili kąpielisko osmioma tysiącami młodych węgworzy o długości osmiu-dziesięciu centymetrów. Sprawdzone je z Hamburga zapobawane w specjalnej szrznicy z wiatu i lodem. Już w ubiegłym roku umieszczono tu tysięcy trzydziestu węgworzy, które się bardzo dobrze rozwinięły. Podobnie jak tysiąc karpi, tysiąc płoszczy lindu i dziesięć tysięcy szczupłaków. Członkowie kola wędkarskiego wykonali wiele par porządkowych wokół stawu, wytyczyli ścieżki, umieścili ławki, założyli też basen z rybkami akwariumowymi i roślinami ozdobnymi.*

” Część stawu „po drugiej stronie” była przeznaczona dla miejscowych wędkarzy. Wg jednego z byłych mieszkańców Żarowa, to właśnie wędkarze usypali w II połowie lat trzydziestych wyspę z tzw. domkiem weekendowym.

Po zakończeniu wojny polskie władze podjęły nieskuteczną próbę reaktywowania kąpieliska, w tym pobierania opłat. Druga strona stawu, od strony obecnej ul. Armii Krajowej, była w tym czasie „opanowana” przez pozostających w Żarowie do jesieni 1946 r. żołnierzy Armii Czerwonej. *Mieliśmy swoje ukryte dziury w płocie i ani myśleliśmy płacić za wstęp naszymi cennymi złotówkami. Gdy pojawiły się łódki, za wypoczenie których trzeba było płacić, kąpiel przestała nam sprawiać radość. Na szczęście oficjalne kąpielisko rozciągało się tylko do połowy stawu. Po drugiej stronie, odgradowanej liną, była część rozsłona. Żołnierze pozwalali nam wybierać „ławionę” za pomocą granatów, mele ołowiu, które nadawały się na żupę. Któregoś dnia wypatrzyliśmy w parku „Sanssouci” kolo Janowscy Sławniej Łódź. Była mokra i bardzo ciężka. Kilka godzin nieśliśmy ją po torach. Gdy nadjechał pociąg, schodziliśmy na bok i chowaliśmy się pod łódką. Rosjanie pozwolili nam pływac po swojej części, ale myśmy przeprawiali się na przeciwną stronę i urządzaliśmy wyjściu z rowieśnikami Polakami, wspominał po latach 10-letni wówczas Ernst Günter Lierke.*

W pobliżu stawu znajdowała się „Baggerchanze”, czyli nasza „stumetrowka”, z stosownymi łaskiem, punktami widokowymi i ławkami. Jej powstanie było rezultatem prowadzonego w pobliżu wydobywa kolumny i węgla brunatnego. Późnym latem i jesienią od wczesnych godzin przyciągała gryzaki, zimą młodzież zjeżdżającą na sankach, a przez cały rok miliościami czysty i świeżego powietrza.

PONIŻSZY TEKST JEST JEDYM Z ROZDZIAŁÓW KSIĄŻKI ZBIGNIEWA MALICKIEGO „SPACER PO DAWNYM ŻAROWIE”.

† ZBIGNIEW MALICKI

— ŻAROWSKI WOLONTARIAT

Zostań wolontariuszem lokalnej historii

Interesuje Cię lokalna historia i chcesz włączyć się w nieszablonowe projekty? Fundacja Inicjatywa B oraz Stowarzyszenie Labiryntarium.pl w ramach projektu: Biblioteka dziedzictwa kulturowego i historycznego Gminy Żarów chcą rekrutować idee świadomego wolontariatu w regionie Gminy Żarów, rozpoczynając rekrutację osób chętnych do współpracy przy tworzeniu różnych inicjatyw z zakresu edukacji historycznej!

Swoje zgłoszenie (bez ograniczeń wiekowych) należy przesłać na adres: wzmuedzial@inicjatywab.pl. W treści wiadomości prosimy o podanie następujących informacji: imię i nazwisko, wiek, numer telefonu oraz adres e-mail. W przypadku pytania lub wątpliwości prosimy o kontakt telefoniczny: 781 041 989

LOKALNI PASJONACI

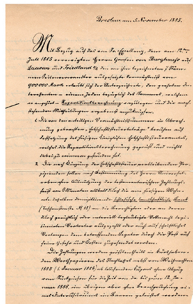
Czy wiesz że... Biblioteka dziedzictwa kulturowego i historycznego Gminy Żarów, rozwija się dzięki zaangażowaniu i bezinteresownej pomocy wielu ludzi! W Żarowie mieszkają pasjonaci lokalnej historii,

którzy chętnie wspierają nasze działania: Zbigniew Malicki – autor wielu publikacji dot. Żarowa i okolic, badacz historii wykorzystujący znajomość języka niemieckiego do „odtwarzania” tego, co zapomiano już po dawnym Saarau oraz Marek Wąsowski – kolekcjoner lokalnych pamiątek w tym unikatowych kartek pocztowych naszego regionu i fotograf wielu wydarzeń w gminie Żarów.

Za historią na dwóch kółkach

„Stary Żarów”, czyli 4. rowerowa gra miejska przyciągnęła kilkadziesiąt tysięcy rowerzystów, którzy wzięli udział w rodzinnym wyspę! Prawie 20 km trasa prowadząca przez teren miasta, wsi, a także polne drogi

i lasy, kilka punktów kontrolnych i 180 minut zdrowej, międzypokoleniowej rywalizacji – tak w skrócie wyglądało starcie 9 drużyn składających się z ponad 30 rowerzystów. Uczestnicy gry posługując się dwustronowym manifestem, realizowali zadania związane z lokalną historią. Laureatami gry miejskiej, która była organizowana 31 sierpnia 2019 roku zostali Wojciech i Janusz Klubaj!

ARCHIWUM: BIBLIOTEKA DZIEDZICTWA

Majątek Burghausa w dokumentach

W 2018 roku, za 280,00 zł od prywatnego kolekcjonera z Wrocławia, odkupiliśmy na Regał pamięci zbiór składający się z 5 odrębnych dokumentów, które zostały sporządzone w Wrocławiu w 1885 roku. W tychże archiwaliach możemy odzyskać wiele ciekawych informacji dot. majątku Hermanna Friedricha Niklasa von Burghausa, ówczesnego właściciela ziem łańskich, piotrowickich, żarowskich.

Są to najprawdopodobniej dokumenty spadkowe (lub inwentaryzacyjne) majątków rodziny Burghausów, które zawierają liczne kalkulacje i konkretne kwoty (być może wyceny terenu, nieruchomości etc.).

Ze względu na trudny do odczytania charakter pisma, dokładna treść tego zbioru pozostaje na chwilę obecna nieprzetłumaczona.

Chcesz pomóc w tłumaczeniu? Skontaktuj się z Nam!

EKSPONATY

Wnętrze dawnego Marienhaus na starej pocztówce

Na Regale pamięci znajduje się już kilkadziesiąt unikatowych, przedwojennych kart pocztowych, które są cenne dla Żarowia nie tylko ze względu na atrakcyjny owers, ale także przez informacje zapisane w części korespondencyjnej. I to właśnie dzięki tłumaczce, które z języka niemieckiego na polski, popiełni Zbigniew Malicki, mogliśmy jednoznacznie stwierdzić że widok z pocztówki przedstawia wnętrze żarowskiego Marienhaus.

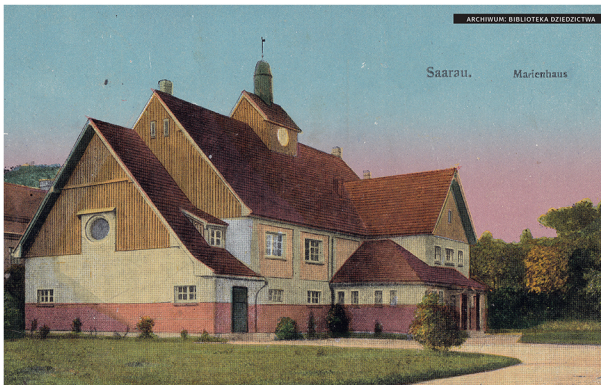
Nieobiegowa foto-pocztówka, pozyskana na Regał pamięci w 2019 roku, przedstawia wnętrze dawnego, już nieistniejącego Marienhaus i pochodzi najprawdopodobniej z 1927 roku. Datowanie dokumentu oparte jest na odręcznym zapisie widniejącym na rewersie zdjęcia, które przedstawia największą salę budynku – kaplicę, w której odbywały się msze ewangeliczne. Wg Zbigniewa Malickiego w sali modlitewnej nie ma jeszcze obrazu otartarowego tj. „Chrystus na morzu”, ufundowanego przez anonimową osobę w 1931 roku.

Pochylając się nad rewersem, który nie posiada znaczka, ani stempla pocztowego możemy jedynie przetłumaczyć tekst, zapisany przez kogoś ku pamięci wydarzenia. - „Poświęcenie naszego Marienhausu w Żarowie przez biskupa Dr Zänkera, Breslau. 1927.” Uroczystość miała związek zapewne z koniecznością wykupienia w 1926 roku, budynku od firmy Kulmiz GmbH, która wtedy została zlikwidowana – dodaje Zbigniew Malicki.

W 1913 roku Egeen von Kulmiz wybudował w Żarowie dom opieki nad młodzieżą, który na cześć żony nazywał Marienhaus (dom Marii). Największe z pomieszczeń przeznaczono na kaplicę. Odbywały się w niej nabożeństwa ewangeliczne: początkowo popołudniowe w dni świąteczne, a od 1921 roku regularnie, gdy piotrowicki wikary przeniósł się do Żarowa. Wcześniej żarowscy ewangelicy modlili się w Piotrowicach. W Żarowie w tym czasie było ponad 2 tysiące ewangelików. Poza kaplicą w Marienhaus, pozostałe pomieszczenia wykorzystywano w celu wychowania kulturalnego i zawodowego młodzieży. Obowały się tutaj zebrania licznych grup ewangelickich.

ARCHIWUM: BIBLIOTEKA DZIEDZICTWA

ARCHIWUM: BIBLIOTEKA DZIEDZICTWA

ARCHIWUM: BIBLIOTEKA DZIEDZICTWA

Żarowska palarnia kawy

Kolejnym eksponatem, który zgłębia naszą wiedzę o XX-wiecznym Saarau jest karta pocztowa przedstawiająca: „Erste Saarauder Coffe-Rösterei mit Motorbetriebe”, czyli pierwszą Żarowską palarnię kawy z napędem silnikowym. Z rewersu kartki czytamy, że właścicielem palarni i sklepu m.in. z towarami kolonialnymi, szelaznymi, sprzętami domowymi i kuchennymi był Otto Krause H. (Neugebauer Nachfolger; następcą Neugebauera). Unikatawa pocztówka datowana jest na ok. 1910 rok

i przedstawia witryny sklepów na Schwedindtnerstrasse 47 (dziś ul. Armii Krajowej 47) oraz sklep z galanterią i zabawkami (!) po lewej stronie.

Nieobiegowa kartka pocztowa jest zniszczona, dlatego po digitalizacji dokumentu rozpoczęliśmy proces cyfrowej rekonstrukcji polegający na odtworzeniu brakujących części widoku. Rezultaty pracy opublikujemy wkrótce na naszych stronach internetowych.

Cyfrowe Archiwum Ziemi Żarowskiej

Cyfrowe Archiwum Ziemi Żarowskiej to projekt Stowarzyszenia Labiryntarium.pl, który połączyliśmy z Biblioteką dziedzictwa, dzięki czemu skutecznie uzupełniamy w obu przypadkach wiedzę o przeszłości naszego miasta i okolic. Do wirtualnego Archiwum Artafaj wyłącznie pamiętki nadające się do skopiowania przy pomocy

Kręci nas historia

Zajmujemy się poszukiwaniem oraz badaniem zapomnianych miejsc, śledzeniem ludzkich losów, faktów, opinii, mitów i legend, oraz organizacją wypraw poznawczych; tych bliższych i dalszych. Owocem wspólnego hobby, są liczne publikacje na stronie www.labiryntarium.pl, oraz inne działania mające na celu popularyzację historii naszego miasta, regionu i kraju, a także krzewienie turystyki poznawczej. Bierzymy czynny udział w rekonstrukcjach historycznych dot. XIII-XIV wieku. Od końca 2013 roku kolekcjonujemy zdjęcia z prywatnych albumów zdnane dziś pod nazwą Cyfrowe Archiwum Ziemi Żarowskiej. Nieco później utworzyliśmy także na stronie Wirtualne Muzeum Ziemi

Żarowskiej. Od lipca 2016 roku ściśle współpracujemy z Fundacją Inicjatywa B, czego efektem jest wiele działań w tym m.in.: obchody 230 Rocznicy budowy mostu żelaznego na Strzegomce, utworzenie w Żarowie Skrzynki poczty historycznej i Regału pamięci (zawierającego dzień ponad 1000 archiwaliów związanych z naszą małą ojczyzną), założenie kapsuły czasu, którą otworzymy z mieszkańcami w 2042 roku, renowacja jednej żarowskiej rezerwy plenerowej „Akt”, oraz organizacja wielu spotkań z mieszkańcami w temacie lokalnej historii.

Wszystkie działania w ramach Stowarzyszenia Labiryntarium.pl wykonujemy pro publico bono, dlatego z ogromną

przyjemnością przyjmujemy wszelkie formy wsparcia ze strony mieszkańców. Jeśli chcesz przekazać pamiątkowe przedmioty, fotografie rodzinne lub inne archiwalia, jeśli pamiętasz o nietypowych wydarzeniach lub miejscach skontaktuj się z nami. Buduj z nami wiedzę o przeszłości, dla przyszłych pokoleń.

! MACIEJ WĄBIK

Stowarzyszenie Labiryntarium.pl powstało w Żarowie w 2012 roku. Jego trzon tworzą Maciej Wąbik i Krzysztof Bawolski-miłośnicy i badacze lokalnej historii (obaj mieszkają w Żarowie od 2008 roku).

OSOBNICIE SKRZYNIKI POCZTY HISTORYCZNEJ W ŻAROWIE. OD LEWEJ: MACIEJ WĄBIK, TOMASZ WĄCZ, KRZYSZTOF BAWOLSKI

skanera: zdjęcia (z naciskiem na fotografie z domowych albumów), pocztówki, listy, broszury, mapy, plany, szkie, itp.

Skonowanie (digitalizacja) pozwala na kopiowanie dokumentu bez żadnego uszczerbku dla oryginału i odtworzenie go na ekranie monitora w dużej rozdzielczości, co często pozwala na obejrzenie detali danego dokumentu. Celem działań archiwum, jest upowszechnianie pamiętek, które znajdują się w prywatnych zbiorach, ponieważ są one najczęściej jedynymi egzemplarzami. Mieszkańcy Żarowa i okolic coraz częściej udośćniają swoje fotograficzne albumy rodzinne, mając świadomość, że

znajdująca się tam dokumentacja fotograficzna jest niezwykle istotna w procesie poznawania historii tych ziem od roku 1945, przez okres PRL-u w transformacji po 1989 roku. Dziś w 46 katalogach, znajdując się setki wyjątkowych fotografii które posegregowaliśmy w kategorie, dzięki czemu każdy może szybko odnaleźć interesujące go tematy. Zdjęcia można obejrzeć tylko pod adresem: www.labiryntarium.pl/cyfrowe-archiwum-lokalne.html

Zwracamy się z prośbą do mieszkańców Żarowa i okolic: udośćnianie nam swoje rodzinne albumy! Wszystkie zdjęcia przedstawiające wartość historyczną, skopujemy i zwrócimy nienaruszone.

Chcesz pomóc?

Wrzuć swoje zdjęcia do Skrzynki poczty historycznej, która znajduje się pod telefonem przy ul. Armii Krajowej 40 w Żarowie, lub skontaktuj bezpośrednio:

Maciej Wąbik
607-071-955
biuro@labiryntarium.pl
ul. Słowińska 19/1
58-130 Żarów.

RELACJE

Wyremontowali Nagą Pannę

Po udanym procesie renowacji żarowskiej rzeźby AKT, którego inicjatorem byli: Fundacja Inicjatywa B oraz Stowarzyszenie Labiryntarium.pl, mieszkańcy Gminy Żarów mogli przyjść na spotkanie autorskie z twórcami „Nagiej Panny”. Żona Waldemara Ryszarda Zamorskiego – Anna

Malicka-Zamorska oraz syn obojga artystów: Jan Zamorski, dokonali oficjalnego odstonięcia rzeźby po jej renowacji. Plenierowe spotkanie wokół rzeźby AKT miało na celu przybliżenie historii i okoliczności powstania żarowskiej „Panny”, która stoi w centrum miasta od lat 80-tych XX wieku.

„Zamorscy. Spotkanie wokół rzeźby Nagiej Panny” było okazją na rozmowę z rzeźbiarzami, którzy bezpośrednio przyczynili się do powstania, a później do remontu pomnika który choć nie jest zabytkiem, wkomponował się na stałe w krajobraz Żarowa i po odnowieniu cieszy oko.

RELACJE

Plenierowa wystawa fotografii miejskich Żarowa za nami!

Plenierową wystawę fotografii miejskich Żarowa z lat 1950-1980 zrealizowano w dwóch odsłonach; pierwsza została otwarta ze środków Muzeum Historii Polski w programie „Patriotyzm Jutra”, a drugą dofinansował Narodowy Instytut Dziedzictwa w programie „Wspólnie dla dziedzictwa”.

Oba wernisaże, składające się z dwudziestu wielkogabarytowych plasz z zostały zainstalowane w centrum Żarowa na profesjonalnym systemie ekspozycyjnym. Wystawa poświęcona wybranym punktom miasta, które pod wpływem czasu zmieniły swój wygląd lub całkowicie zniknęły z przestrzeni miejskiej przyciągnęła setki mieszkańców gminy, którzy oglądając zdjęcia wspominali, rozpoznawali znajomych oraz opowiadali o tym jak było kiedyś!

Słowo od Burmistrza

„Plenierowa wystawa fotografii obrazująca nasze miasto na przestrzeni lat 1950-1980 dla wielu z nas będzie wspomnieniem własnej przeszłości. Być może, na tych zdjęciach, odnajdziecie Państwo siebie lub swoich bliskich. W wielu oczach zakreśli się łezka wzruszenia dostrzegając swoich – nieżyjących już – przyjaciół i znajomych. Sądzę jednak, że dla sporej grupy – tych najmłodszych – będzie to lekcja historii, gdyż zdjęcia ukazują miejsca jeszcze dziewicze lub pokazują początki powstawania, jak na przykład żarowskiego „Osiedla Piastów”. Poza tym, wiele z tych – uwiecznionych na fotografiach miejsc – już nie istnieje lub zmieniło się nie do poznania.

LESZEK MICHAŁAK

Informacje o dotacjach

W 2019 roku Fundacja Inicjatywa B otrzymała dwie dotacje na rozwój „Biblioteki dziedzictwa kulturowego i historycznego Gminy Żarów”. Muzeum Historii Polski w programie „Patriotyzm Jutra” przyznało dofinansowanie w wysokości: 25,000 zł. Narodowy Instytut Dziedzictwa w programie „Wspólnie dla dziedzictwa” przyznał dofinansowanie w wysokości: 32,050 zł. łączną kwotę dwóch dotacji: 57,050 zł przeznaczaliśmy na poniższe działania projektowe, które przyczyniły się do dynamicznego rozwoju „Biblioteki dziedzictwa”.

Dzięki wsparciu Muzeum Historii Polski, Fundacja Inicjatywa B oraz Stowarzyszenie Labiryntarium.pl mogli zrealizować pierwszą plenierową wystawę fotografii miejskich Żarowa z okresu 1950-1980, która została zainstalowana w centrum miasta, aż na 3 miesiące! Kolejnym punktem programowym było zarejestrowanie „Lokalnych Historii Mówionych”, w ramach których pięcioro mieszkańców Gminy Żarów: Stanisław Jarczywski, Stanisława Łomńska, Teresa Gotowała, Ryszard Dykicik oraz Helena Stówik, w oparciu o swoje doświadczenia i wspomnienia opowiadali o naszym mieście w różnych kategoriach. Ze spotkań z rozmówcami powstały podcasty, które można odsłuchać w naszych mediach społecznościowych. Trzecim przedsię-

wzięciem była organizacja trzech PRE-lekcji historycznych dla mieszkańców Krukowa, Mrowin i Wierzbnej, którzy wysłuchali wykładów tematycznych o kościołach katolickich w Gminie Żarów, o historii huty Idy i Marii koło Żarowa, a także wybrali się w wirtualny, historyczny spacer po Żarowie w oparciu o przedwojenne kartki pocztowe pochodzące z żarowskiego Regatu pamięci. Prelekcje poprowadzili: Maciej Wabik i Zbigniew Malicki. Aby rozwijać ideę „Biblioteki dziedzictwa” we współpracy z Samorządowym Ośrodkiem Kultury i Biblioteką Publiczną w Jaworzynie Śląskiej, stworzyliśmy drugi Regat pamięci, który pełnił ma funkcję mobilnego muzeum gminy Jaworzyna Śląska. W przerwach pomiędzy nagraniami i prelekcjami, stworzyliśmy 3 filmy z lotu ptaka, których celem było przybliżenie i promocja lokalnych zabytków z: Pożarzyska, Siedlomic oraz Łaźan. Dla dzieci i młodzieży został przygotowany blok teoretyczno-praktyczny, którego głównym celem była nauka digitalizacji dokumentów historycznych. Ostatnim elementem projektu z zakresu edukacji historycznej jest gazeta podsumowująca działania projektowe z okresu 2017-2019, którą teraz czytasz!

Dzięki dofinansowaniu od Narodowego Instytutu Dziedzictwa, żarowskie NGO mogły stworzyć: drugą plenierową wystawę fotografii miejskich, która powstała dzięki wsparciu mieszkańców Gminy Żarów i ich archiwalnych, rodzinnych zdjęć. Drugim punktem programu była 4. edycja żarowskiej gry miejskiej, która pn. „Stary Żarów 4” zaangażowała kilkudziesięciu rowerzystów w różnym wieku. Idąc dalej, blok wykładów związanych z historią regionu Gminy Żarów został zorganizowany w Kalnie, w Łaźanach oraz

w Pożarzysku i dot. tajemnic żarowskiej Silesii, historii mostu żelaznego na Strzegomce oraz krzyży pokutnych na terenie 58-130. Prelekcje poprowadzili: Bogdan Mucha, Maciej Wabik oraz Marek Zywer. W ramach dofinansowania z NID, przeprowadziliśmy warsztaty z ucyfrowienia dokumentów historycznych, które zostały zorganizowane w Szkole Podstawowej im. UNICEF w Imbramowicach. Spotkania, prelekcje i warsztaty dopełniły 3 odcinki filmu promującego zabytki z Mrowin, Wierzbnej i Żarowa – a to wszystko z lotu ptaka (a właściwie drona). Elementem promującym „Bibliotekę dziedzictwa” w tej części projektu, były reprodukcje unikatowych, przedwojennych pocztówek, które zostały wydane w niecodziennym boxie na podstawie oryginałów, które posiadamy na Regale pamięci.

AUTOR: TOMASZ NYCZ, PREZES FUNDACJI INICJATYWA B

